

ECONOMICS

Економічна сутність фінансово-кредитного ринку

О. М. Калівошко

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: alek-k@ukr.net

Paper received 18.1.17; Revised 21.11.17; Accepted for publication 22.11.17.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2017-147V25-01>

Анотація. Досліджено економічну сутність поняття фінансово-кредитний ринок, як складної та багатогранної економічної категорії, яка охоплює всі сфери ринкової системи. Фінансово-кредитний ринок, це та частина фінансового ринку, яка охоплює повністю кредитний ринок, частково валютний, ринок цінних паперів, ринок страхових послуг та ринок фінансових послуг, у тих їх частинах де виникає розрив у часі між грошовими потоками та потоками товарів (послуг), тобто там де виникають кредитні відносини під час торгівлі фінансовими активами. Запропоновано тлумачення терміну «фінансово-кредитний ринок».

Ключові слова: фінансовий ринок, кредитний ринок, фінансово-кредитний ринок, сутність фінансово-кредитного ринку.

Вступ. Розгляд ключових проблем фінансового та кредитного ринків стосується кожного, оскільки він має безпосереднє відношення до будь-якого елемента та суб'єкта економіки, економічного кругооборота та економічної системи, а також до всіх господарських процесів.

«Ринок – регульована сукупність економічних відносин між фізичними та юридичними особами – суб'єктами різних типів і форм власності та господарювання в межах окремих країн і світового господарства з приводу організації та купівлі-продажу різноманітних товарів і послуг відповідно до законів товарного виробництва» [3, с.250].

Під фінансовий ринок (financial market) розуміють – «сукупність економічних відносин, що виникають між державою, суб'єктами корпоративного сектору та домогосподарствами у процесі перерозподілу фінансових активів на основі їх купівлі та продажу через систему фінансових посередників. Фінансовий ринок розглядають як сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності» [1, с. 460].

Кредитним ринком (credit market), є сукупність структур, інструментів та механізмів, які за допомогою ринкових регуляторів економічних потоків та процентної ставки (яка є основним інструментом цього ринку), забезпечують дотримання рівноваги між попитом на кредитні ресурси та їх пропозицією [2, с. 315].

Фінансовому та кредитному ринку, а також аспектам які всебічно їх охоплюють була присвячена не одна наукова праця, проте віддаючи їм належне, ряд запитань пов'язаних з ними залишається до кінця невиясненими. Одним з таких запитань, з одної сторони зрозуміле, а з іншої суперечливе, є важливе запитання, щодо сутності, а особливо трактування фінансово-кредитного ринку.

Короткий огляд публікацій за темою. Вагомий внесок у дослідження проблемних питань пов'язаних з організацією, функціонуванням та розвитком фінансового та кредитного ринків здійснили такі всесвітньо відомі вчені, як Ф. Алєн, Д. Даймонд, Р. Левін,

П. Самуельсон, Дж. Стігліц, Дж. Тобін, Х. Мінські, Ф. Мишкін, Ю. Фама, Дж. Хікс, В. Шарп, також в своїх працях зазначені питання досліджували і вітчизняні науковці, серед них слід виділити: О.В. Абакуменко, Л.М. Алексеєнко, С.В. Науменкову, В.Л. Смагіна, В.М. Шелудько та інших.

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних засад щодо економічної сутності та трактування фінансово-кредитного ринку.

Матеріали та методи. Для дослідження теоретичних засад стосовно фінансово-кредитного ринку були опрацьовані монографії і наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Застосовувалися аксіоматичний та гіпотетико-дедуктивний методи.

Результати досліджень і обговорення. Першим хто ввів у наковий обіг поняття фінансового ринку, у сучасному його розумінні, був визначний американський економіст, лауреат нобелівської премії, Джеймс Тобін, у своїй праці «Фінансові посередники та ефективність грошового контролю» [7]. Загалом це складна та багатогранна економічна категорія, яка охоплює всі сфери ринкової системи.

Серед вітчизняних науковців, які досліджували різноманітні методологічні питання пов'язані з розумінням сутності фінансового ринку склалися дві основні течії: одні, як В.С. Лук'янов вважають його «суперечливою полісистемою» чи/або «полісистемним явищем» з автономними сферами і сегментами [4, с. 39-40], а інші, такі, як В.Л. Смагін та І.О. Школьниу, які думають, що фінансовий ринок система, чи/або підсистема, чи/або сукупність економічних відносин [5; 6]. Ми підтримуємо представників першої течії в їх більш широкому та просторовому уявленні фінансового ринку, як багатогранного утворення з великою кількістю структурних та сегментних частин, які, наголосимо, тісно взаємопов'язані та органічно доповнюють одне одного. Серед них особливо виділяється, як місяць серед зірок на ясномому нічному небі – кредитний ринок. Останній є ключовим системоутворюючим та об'єднуючим компонентом у сегментній структурі фінансового ринку, бо на ньому формуються, функціонують та розвиваються відносини купівлі-продажу прав користування грошима чи/або майном і виникають кредитні відносини.

Оскільки кредитні відносини відіграють значну роль як в економіці так і у суспільстві, охоплюють все більше суб'єктів економічних відносин, присутні на всіх структурних сегментах фінансового ринку, а об'єм торгівлі кредитними ресурсами найбільший серед усіх фінансових активів, ми вважаємо за необхідне виділити фінансово-кредитний ринок, як базовий сегмент фінансового ринку. Слід відзначити, що поняття та розуміння словосполучення фінансово-кредитний ринок у різних науковців та практиків носить суттєві відмінності, крім того нами не було знайдено чітко визначення, опису або розуміння даного явища у вітчизняних та зарубіжних джерелах, тому ми взяли на себе сміливість вперше запропонувати трактування економічного терміну фінансово-кредитний ринок, а саме: фінансово-кредитним ринком пропонуємо вважати систему економічних відносин, що зрівноважують попит та пропозицію на купівлю-продаж, випуск та обіг фінансово-кредитних активів. На рис.1.1 ми зобразили місце фінансово-кредитного ринку серед структурних сегментів фінансового ринку.

Рис.1.1. Місце фінансово-кредитного ринку серед сегментів фінансового ринку (розроблено авторами)

З наведеного зображення видно, що фінансово-кредитний ринок, це та частина фінансового ринку, яка охоплює повністю кредитний ринок, частково валютний, ринок цінних паперів, ринок страхових послуг та ринок фінансових послуг, у тих їх частинах де виникає розрив у часі між грошовими потоками та потоками товарів (послуг), тобто там де виникають кредитні відносини під час торгівлі фінансовими активами. Наприклад:

1. Якщо на валютному ринку здійснюється купівлі-продаж іноземної валюти за готівку, то це операція щодо товарів валютного сегменту фінансового ринку, вона не має відношення до кредитних відносин, отже це та частина валютного ринку, яка не відноситься до фінансово-кредитного ринку. А якщо на валютному ринку надається будь-який кредит у іноземній валюті, то це операція щодо товарів валютного сегменту фінансово-кредитного ринку, вона має пряме відношення до кредитних відносин, отже ця частина валютного ринку відноситься до фінансово-кредитного ринку (див. рис.1.2.).

2. Якщо мова йтиме про акції, інвестиційні сертифікати, сертифікати фондів операцій з нерухомістю або інші цінні папери, що надають право власності, то це товари фондового ринку, як сегменту фінансового ринку, вони не мають прямого відношення до кредитних відносин, отже це та частина фондового ринку, яка не відноситься до фінансово-кредитного ринку. А якщо мова йтиме боргові цінні папери (облігації, іпотечні цінні папери, похідні, товаророзпорядчі тощо), то це товари ринку цінних паперів, як сегменту фінансово-кредитного ринку, вони мають пряме відношення до кредитних відносин, отже це та частина ринку цінних паперів, яка відноситься до фінансово-кредитного ринку (див. рис. 1.3.).

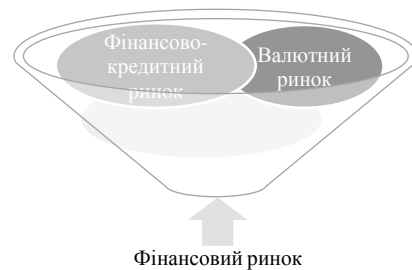

Рис. 1.2. Взаємовідношення фінансового та фінансово-кредитного ринку з валютним ринком (розроблено авторами)

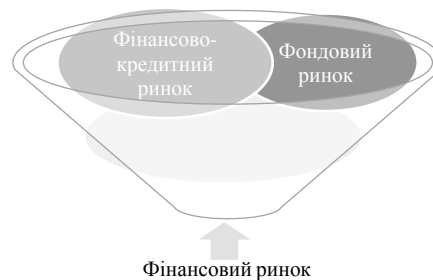

Рис. 1.3. Взаємовідношення фінансового та фінансово-кредитного ринку з фондовим ринком (розроблено авторами)

3. Якщо мова йтиме про додаткові або консультаційні послуги які продаватиме страховик, то це товари ринку страхових послуг, але не фінансово-кредитного ринку, а якщо мова йтиме про страхові послуги, страхове покриття, то це товари страхового ринку, як сегменту фінансово-кредитного ринку (див. рис. 1.4.).

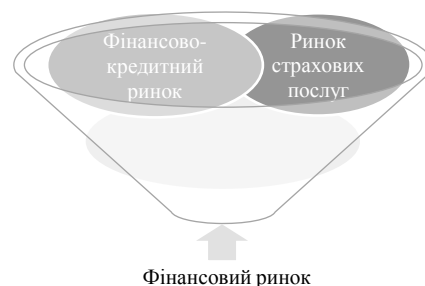

Рис. 1.4. Взаємовідношення фінансового та фінансово-кредитного ринку з ринком страхових послуг (розроблено авторами)

4. Якщо мова йтиме про платіжні послуги, реєстра-

ційні послуги, депозитарні послуги, послуги з управління портфелем цінних паперів тощо, то це товари ринку фінансових послуг, як сегменту фінансового ринку, вони не мають прямого відношення до кредитних відносин, отже це та частина ринку фінансових послуг, яка не відноситься до фінансово-кредитного ринку. А якщо мова йтиме про послуги з купівлі-продажу цінних паперів, різноманітні кредитні послуги (надання іпотечних кредитів, лізинг, факторинг, ломбардні послуги і т.п.), то це товари ринку фінансових послуг, як сегменту фінансово-кредитного ринку, вони мають пряме відношення до кредитних відносин, отже це та частина ринку фінансових послуг, яка відноситься до фінансово-кредитного ринку (див. рис. 1.5.).

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження

наукових робіт щодо структурних сегментів фінансового ринку, ми дійшли висновку, що фінансово-кредитним ринком є система економічних відносин, що зрівноважують попит та пропозицію на купівлю-продаж, випуск та обіг фінансово-кредитних активів.

Рис.1.5. Взаємовідношення фінансового та фінансово-кредитного ринку з ринком фінансових послуг (розроблено авторами)

ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с., с. 460.
2. Калівошко О.М. Економічна сутність кредитного ринку / О.М. Калівошко // Формування ринкової економіки в Україні. – Л. : Львівський національний університет імені Івана Франка. – 2016. – Вип. 31. – Ч. 1. – С. 314-316.
3. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.2». / За ред. С.В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. – 588 с.
4. Лук'янов В.С. Сучасні фінансові ринки: Монографія / В.С. Лук'янов. – К. : Знання, 2013. – 479 с.
5. Смагін В.Л. Фінансовий ринок в трансформаційній економіці: закономірності формування і розвитку: автореферат дис. ... д-ра екон. наук / В.Л. Смагін. – К. : КНЕУ, 2010. – 35 с.
6. Школьник І.О. Стратегія розвитку фінансового ринку України: автореферат дис. ... д-ра екон. наук / І.О. Школьник. – Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2008. – 36 с.
7. Tobin J. Financial Intermediaries and the Effectiveness of Monetary Controls / J. Tobin, W. Brainard // The American Economic Review. – 1963. – Vol. LIII, № 2 – P. 383-400.

REFERENCES

1. Banking Encyclopedia / S.G. Arbuzov, Y.V. Kolobov, V.I. Mischenko, S.V. Naumenkova - K. : Center for Scientific Researches of the National Bank of Ukraine: Knowledge, 2011. - 504 pp., p. 460
2. Kalivoshko O.M. Economic essence of the credit market / O.M. Kalivoshko // Formation of market economy in Ukraine. - L. : Lviv Ivan Franko National University. - 2016. - Edition 31. - Part 1. - p. 314-316.
3. Mocherny S.V, Larina Y.S., Ustenko O.A., Yuriy S.I. Economic Encyclopedic Dictionary: At 2 tons of T.2". / For ed. S.V. Mocherny - Lviv : World, 2006. - 588 p.
4. Lukyanov V.S. Modern Financial Markets: Monograph / V.S. Lukyanov - K. : Knowledge, 2013. - 479 p.
5. Smagin V.L. Financial market in the transformational economy: patterns of formation and development: autoabstract dissertation doctor of economic sciences / V.L. Smagin - K. : KNEU, 2010. - 35 p.
6. Shkolnik I.O. Strategy of development of the financial market of Ukraine: autoabstract dissertation doctor of economic sciences / I.O. Shkolnik - Sumy: DNE "Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine", 2008. - 36 p.
7. Tobin J. Financial Intermediaries and the Effectiveness of Monetary Controls / J. Tobin, W. Brainard // The American Economic Review. – 1963. – Vol. LIII, № 2 – P. 383-400.

Economic essence of the financially-credit market

O. M. Kalivoshko

Abstract. The economic essence of the concept of the financial and credit market as a complex and multifaceted economic category that covers all areas of the market system has been explored. The financial and credit market is that part of the market that covers the entire credit market, partly the foreign exchange market of securities, the insurance market and the financial services market, in those parts where there is a time gap between cash flows and flows of goods (services), then there is where credit relations arise when trading financial assets. Explanation of the term "financial and credit market" is specified.

Keywords: financial market, credit market, financial credit market, the essence of the financially-credit market.

Экономическая сущность фінансово-кредитного рынка

A. H. Kalivoshko

Аннотация. Исследована экономическая сущность понятия фінансово-кредитный рынок, как сложной и многогранной экономической категории, которая охватывает все сферы рыночной системы. Фінансово-кредитный рынок, это та часть рынка, которая охватывает полностью кредитный рынок, частично валютный, рынок ценных бумаг, рынок страховых услуг и рынок финансовых услуг, в тех их частях где возникает разрыв во времени между денежными потоками и потоками товаров (услуг), то есть там, где возникают кредитные отношения при торговле финансовыми активами. Предложено толкование термина «фінансово-кредитный рынок».

Ключевые слова: финансовый рынок, кредитный рынок, фінансово-кредитный рынок, сущность фінансово-кредитного рынка.